

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко О.А.

викладач природничих дисциплін,

спеціаліст першої кваліфікаційної категорії,

Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я. Франка

Житомирської обласної ради

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ, ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ТА ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Сучасне людство переживає етап розуміння своєї залежності від відповідних форм використання природних ресурсів. Таким чином, зростає соціальна роль екологічних знань.

Екологічна освіта і виховання орієнтуються на активну взаємодію людини з природою, побудовану на науковій основі, на сприйманні людини як частини природи. Екологічні знання, доповнені ціннісними орієнтаціями, є основою екологічної культури та екологічного мислення. Вони сприяють усвідомленню цінностей, допомагають вирішенню комплексних екологічних проблем, що стоять перед людством, забезпечують комфортність його проживання у майбутньому, сприяють збереженню та примноженню унікальної різноманітності всієї біоти. Отже, цілеспрямований розвиток системи екологічної освіти і виховання сприяє формуванню та розвитку екологічної культури.

Культура – це певні способи організації та розвитку людської життєдіяльності, представлені в продуктах матеріальної та духовної праці, в системі соціальних норм і настанов, у духовних цінностях, у сукупності ставлення людини до природи, до інших людей, до себе самої.

Під екологічною культурою розуміють здатність людини відчувати живе буття світу, приміряти і пристосовувати його до себе, взаємоузгоджувати власні потреби й устрій природного довкілля. Іншими словами, екологічна культура – це діяльність людини (включаючи і наслідки такої діяльності), спрямована на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів і процесів) відповідно до власних потреб та намірів [2; 3].

Екологічна культура звернена до двох світів – природного довкілля і внутрішнього світу людини. Своїми цілями вона спрямована на створення бажаного устрою чи ладу в природі і на виховання високих гуманістичних життєвих цінностей та орієнтирів у людському житті.

Екологічна культура спрямована на подолання власної обмеженості людини як природної істоти (біологічного виду) щодо пристосування в умовах постійної конкуренції з боку тих чи інших форм живої речовини. Вона є сукупністю адаптивних ознак виду принципово нового типу. Про значення таких ознак можна мати уявлення від протилежного: людина, позбавлена звичних засобів впливу на довкілля (житла, одягу, знарядь праці, зброї, медичних препаратів та ін.), має сумнівні шанси вижити й утвердитися в природних екосистемах. І навпаки, маючи їх, вона, по суті, виводить себе за межі конкуренції, оскільки володіє адаптивними набутками, несумісними з виробленими іншими видами в процесі біологічної еволюції.

Основою екологічної культури є екологічна життєдіяльність, що виявляється в різних формах та втіленнях. Об'єктами, на які спрямована життєдіяльність, можуть бути елементи як живої (включаючи людину), так і неживої природи, що входять у сферу людських інтересів і піддаються впливу, а технологічно – цільовій дії.

Ціннісна орієнтація є й утворенням живої природи. Так ластівка, скажімо, сприймається як охоронниця дому, а не як птах таксономічної групи горобиних, так само, як калина є символом рідного краю, а не лише одним з видів родини Жимолостеві.

Завдання екології як науки про можливості збереження середовища існування людей та всього, без чого неможливим стає подальше існування цивілізації на Землі, не тільки біолого-географічні й природно-технічні, а й педагогічні. Вони мають поповнюватися й освітянськими питаннями. Збереження географічного ф біологічного середовища, підтримання певного клімату значною мірою залежить від рівня індивідуальної, особистої культури. Культура поведінки, побуту та спілкування, культура праці, як і будь якого іншого аспекту існування окремого індивідуума, – це результат навчання, освіти та виховання. Оскільки фундамент екологічної культури закладається з раннього віку, тут першорядну роль відіграє родина, хоч особливе місце у формуванні цього фундаменту відводиться загальноосвітній школі та вищим навчальним закладам.

Питання екологічного виховання поки що не сприймаються більшістю людей як особисті, що перехрещуються безпосередньо з життєвим шляхом окремої людини, і часто навіть визначають її долю. Причиною цього є, перш за все, відсутність елементарної екологічної культури у вихователів – батьків та педагогів. Переконавання людей формуються з дитинства. Однак із базових моральних завдань, що стоять

перед вихователями та вчителями, є виховання любові дитини до Вітчизни, та, як наслідок, бережливого ставлення до рідної природи. Сприйняття природи допомагає розвивати такі якості людини, як життєрадісність, емоціональність, чуйність та поважне ставлення до всього живого. Якщо дитину привчати милуватися яскравими барвами неба, просторами ланів, формою сніжинки, польотом ластівки, у неї розвинеться художній смак, потяг до творчості та одночасно глибше сприйняття навколишнього світу [1, с. 350–351].

Дитина полюбить природу, себе у природі та, можливо, ніколи не завдасть їй шкоди та збитків.

Список використаних джерел:

1. Федоренко О.І., Бондар О.І., Кудін А.В. Основи екології. Київ : Знання, 2006. 543 с.
2. Заверуха Н.М., Серебряков В.В., Скиба Ю.А. Основи екології : Навчальний посібник. Київ : Каравела, 2006. 368 с.
3. Потіш А.Ф., Медвідь В.Г., Гвоздецький О.Г., Козак З.Я. Екологія: основи теорії і практикум : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : «Новий світ – 2000», «Магнолія плюс», 2003. 296 с.